

เทศน์เช้า วันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๑

พระอาจารย์สงข มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองแกว อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

พุทธธรรมะ ธรรม เห็นไหม ธรรมกับโลกอยู่ด้วยกัน พระก็เหมือนกัน พระป่า พระบ้าน ไก่ป่า ไก่บ้าน ถ้าโดยสามัญสำนึกไก่ก็คือไก่ อันไหนเป็นไก่ป่า อันไหนเป็นไก่บ้าน เด็กมันดูไม่ออกหรอก ไก่ก็คือไก่ แต่ไก่ป่ามันต้องดำรงชีวิตของมันเอง อยู่ในป่ามันมีอันตรายรอบด้าน ทุกคนจะเอามันเป็นอาหารนะ มนุษย์ก็ล่าสัตว์ ถ้าไก่ป่ามาขาย ถ้าเอามากิน นี่ไก่ป่า

การดำรงชีวิตผู้ที่เป็นภิกษุ ภิกษุเป็นผู้ขอ ภิกษุเป็นผู้ที่เห็นภัยในวัฏสงสาร มันจะดำรงชีวิตของมันนะ มันจะเห็นโทษเห็นภัยไง คุณคิดเจ็บคนไข้ เขามีของแสลงเขาไม่กินนะ เขาจะรักษาตัวเขา ถ้าไก่บ้าน เห็นไหม มันนอนอยู่ในกรงนะ นี่เอาอาหารให้มันกินตลอด มันนึกว่า มันมีความปลอดภัยไง นี่มีความปลอดภัย คนเมือง คนบ้านไหน มีความปลอดภัย เราคิดว่าชีวิตเรามีความปลอดภัย เขาจะรอเอาไปกินนะ ถึงวันไหนเขาเปิดกรงเขาก็จับเอาไปเชือดเลย ชีวิตเราจะเป็นอย่างนั้นหรือ?

ชีวิตเรานี้เพราะเราอนใจไง ถ้าเราอนใจชีวิตเราจะเป็นอย่างไร? ชีวิตของเรา แล้วไก่ป่า เห็นไหม คุณคนป่าคนเขา การดำรงชีวิตของเขา เขาทำมาหากินของเขา เขาทุกข์ยากของเขา แล้วเราเป็นสังคมเมือง นี่ทุกอย่างเป็นการตลาด มีเงินอย่างเดียวซื้อได้หมดเลย แล้วถ้าเงินมันไม่มีเอาอะไรไปซื้อ เงินไม่มีเราก็ต้องหาเงินก่อนใช้ไหม? นี่เป็นเรื่องของโลกนะ

ถ้าเรื่องของธรรม ถ้าไก่ป่า พระป่าต้องมีความตื่นตัว ต้องมีความตื่นตัวตลอดเวลา เห็นไหม ถ้ามีความตื่นตัว ทุกอย่าง ความดำรงชีวิตของเราจะไม่เหมือนเขา เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางธรรมวินัยไว้ นี่ชีวิตเราต่างจากคฤหัสถ์แล้ว เวลาบวชพระขึ้นมาชีวิตเราต่างจากคฤหัสถ์ เราไม่ใช่คฤหัสถ์นะ เราไม่ใช่คน เราเป็นภิกษุนะ ภิกษุเห็นภัยในวัฏสงสาร

คำว่าวัฏสงสาร เห็นไหม การอยู่การกินมันเป็นภัยไปหมดเลย ถ้าคนมีกิเลสนะ สิ่งนี้คนถ้าคิดอาหารการกินมันไปไหนได้ มันไปไหนไม่รอดหรอก นี่ถ้าปฏิสังขยาโยนิโส สิ่งที่เราได้แล้ว เรา

บิณฑบาตมานี้มันเป็นของอะไร? มันเป็นของอะไร? แล้วร่างกายนี้เป็นของอะไร? ถ้ามีสติ เห็นไหม ไอนี้เราคำรงชีวิตนี้ด้วยอะไร? แต่ถ้ามันเป็นโลกเราคำรงชีวิตด้วยศักดิ์ศรี

คุณธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสิ ฤกษ์สัจจะกินเพื่ออกาม เพื่อเกียรติ เพื่อศักดิ์ศรี ภิกษุเรากินเพื่อดำรงชีวิตเท่านั้นนะ เรากินเพื่อดำรงชีวิต ดำรงชีวิตของเรา ดำรงชีวิตไว้เพื่ออะไร? ดำรงชีวิตไว้เพื่ออะไร เห็นไหม นี่ผลของวิญญูะ เราเกิดมาเป็นผลของวิญญูะนะ การเกิดและการตายเป็นผลของวิญญูะ ผลของวิญญูะคือผลของกรรม กรรมที่มันต้องพาเกิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นพันธุ์ มีกรรมเป็นเครื่องอาศัย

เรามีกรรม มีกรรมกระทำเป็นกรรมตลอดมา แล้วเราเกิดมานี้ เห็นไหม คุณไก่ป่า ไก่บ้านสิ เกิดมาเราอยู่ในกรง กรงคืออะไร? กรงคือวิญญูะ กรงคือการเกิดและการตายไง มันต้องเกิดต้องตายนะ อยู่ในกรงขังไว้แบบนี้แล้วรอให้เขาจับไปเชือด แต่ถ้าเราไม่ยอมอยู่ในกรง เราคำรงชีวิตของเรา นี้คุณไก่ นะ ไก่ที่เขาเอามาตี เห็นไหม ไก่ชนเขาต้องทำอะไรบ้าง? เขาต้องฝึกมัน เขาต้องวิ่งมัน เขาต้องให้มันออกกำลังกาย เพื่อให้เวลามันลงไปตีในสนามมันจะได้สู้คู่แข่งได้

ความเป็นอยู่ของเราก็เหมือนกัน ถ้ามีสติมีสัมปชัญญะเราจะไม่เพลิดเพลินไปในชีวิตของเรา ชีวิตนี้ เห็นไหม เราไม่เพลิดเพลินนะ มีสติสัมปชัญญะ นี้คนเราคิดมาก ถ้าใครทำหน้าที่การงาน ใครประกอบอาชีพทางโลกคนนั้นเป็นคนดี สิ่งที่เป็นความดี แล้วเวลามันเกิดเป็นความทุกข์ขึ้นมาล่ะ? แต่ถ้าเรามีสติสัมปชัญญะ เราประกอบอาชีพทางโลกเรามีสติไง

เราถือไฟเหนือกว่าทุกคนนะ เรามีสติ เรามีปัญญา เราควบคุมเหตุการณ์นั้นก่อน เราคุมเกมนั้นหมดเลย ถ้าเราคุมเกมนั้นหมด เราทำธุรกิจของเรา ธุรกิจเราจะแพ้เขาไหม? เราจะชนะเขาไหม? นี่การแพ้การชนะเป็นทางโลกนะ ถ้าเรามีสติสัมปชัญญะ มีสติแล้วเราบริหารจัดการของเราไป ถ้าบริหารจัดการของเราไป นี้คนเรามันมีสูง-มีต่ำ อารมณ์ความรู้สึกมันเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

กรรมก็เหมือนกัน ถึงกาลถึงเวลาขึ้นมา นี้กาลของเราถ้าเรามีอำนาจวาสนานะ ทำอะไร มันประสบความสำเร็จไปหมด มันลงตัวพอดีๆ ไปหมดเลย แต่ถ้ามันเป็นกรรมมาถึงนะ เราทำทุกอย่างให้พร้อมเลยนะ มันไม่ลงตัวซักที มันมีเหตุการณ์ต้องพลิกแพลงตลอดไป เห็นไหม นี่อันนี้มาจากไหน? นี่ว่าแข่งอำนาจวาสนากันไม่ได้ อำนาจวาสนาเราทำมา ถ้าเราทำสิ่งใดมา เรา จะประสบความสำเร็จของเรา ประสบความสำเร็จนะ

๑. ประสบความสำเร็จทางโลก

๒. ถ้าหัวใจมีสติมีปัญญาขึ้นมา มันจะไม่หลงไปนะ

ถ้าหัวใจของเราไม่หลงไปกับโลก เห็นไหม เราจะไม่เป็นเหยื่อของเขา โลกนี้เป็นเหยื่อ การตลาด เป็นเหยื่อทั้งหมด การตลาดคือโกหกทั้งหมด ปลุกเร้า กระตุ้นให้บริโภคอย่างเดียว การตลาดมันเป็นเรื่องของ การยุกยิบเลศนยะ แล้วเราถ้ามีสติสัมปชัญญะมันจะยุเราได้อีกไหม? แต่ถ้าเรา เป็นเจ้าของกิจการเราก็รักษาของเราได้ เราก็ดูแลของเราได้เพราะเรามีสติสัมปชัญญะใช่ไหม? นี่ ใก่ป่า

ใก่ป่าคือการดำรงชีวิตของเราโดยตัวเอง อตุตา หิ อตุตโน นาโถ คนเป็นที่พึ่งแห่งตนเอง ศัมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกคนเป็นที่พึ่งแห่งตน เราเกิดมาในครอบครัว เกิดจากพ่อ จากแม่ เรามีพี่มีน้อง มันก็อาศัยกันไปเป็นเรื่องของวัฏฏะ เรื่องของวัฏฏะคือการเกิดไป การเกิด การต้องมาพบเจอกัน มันพัดให้มาเจอกัน มันพัดมาให้เราต้องมีสภาวะแบบนี้

สิ่งที่มีสภาวะแบบนี้ นี่เป็นผลของวัฏฏะ เห็นไหม แล้วถ้าเรามีสติสัมปชัญญะล่ะ? มี สติสัมปชัญญะของเรา เราทำของเรา นี่เรื่องของโลกนะ ถ้าเรื่องของธรรมละเอียดกว่านั้นอีก นี่ สิ่งที่ได้มามากน้อยแล้วสัน โดยอีกนะ นี่ถือสันโดย เห็นไหม สิ่งใดมีความเป็นไปตามธรรม สิ่งใด เกิดขึ้นมาตามธรรมแล้วมีอำนาจวาสนาของคน คนจะได้มากได้น้อยเป็นเรื่องธรรมดา ยังต้องมก น้อยอีก มกน้อยเพื่ออะไร?

มกน้อย เห็นไหม คุณดูเวลาเจ็บไข้ได้ป่วย ร่างกายเราเจ็บไข้ได้ป่วย หัวใจก็เจ็บซ้ำ หัวใจก็ ทุกข์ตรม ถ้าร่างกายเราเจ็บไข้ได้ป่วย หัวใจมันไม่เจ็บไข้ได้ป่วยด้วย การรักษา การดูแล มันก็ง่าย การทำต่างๆ ก็ง่าย นี่ถ้าเราเข้มแข็ง การดูแลทุกอย่างมันสะดวกสบายไปหมดแหละ คนถ้า อ่อนแอ จิตใจอ่อนแอนะ ร่างกายแข็งแรงขนาดไหนมันก็ไม่สู้นะ มันจะคลานไปเลย มันไม่สู้ สังกมหรือ แต่ถ้าหัวใจมันเข้มแข็ง ร่างกายมันจะเจ็บไข้ได้ป่วยมันก็หายได้ มันกายภาพบำบัด มันหายได้ทั้งนั้นแหละ

นี่ถ้าเป็นธรรม เห็นไหม เรื่องของใจใจ ถ้าเรื่องของใจมันเข้มแข็งขึ้นมา นี่ย้อนกลับมา ย้อนกลับมาตลอด ถ้าย้อนกลับมาตลอด สิ่งความเป็นอยู่นี้มันเป็นเรื่องอาศัยทั้งนั้นแหละ

มันเป็นปัจจัยเครื่องอาศัยนะ มันเป็นเรื่องของประเพณีวัฒนธรรม อย่างเช่นต้นไม้มันมีเปลือก มีแก่น มีกระพี้ สิ่งที่เป็นเปลือก เป็นกระพี้ นี่สังคมของเรา ความคิดเรามันเป็นกระพี้

เราก็อ่านศึกษาธรรมะ เรารู้ธรรมะ นี่ศาสนาสอนมาดีมาก ศาสนาพุทธเป็นศาสนาแห่งปัญญา เราใช้ปัญญากัน ปัญญาของใครล่ะ? ปัญญาภิเลสพาใช้หมดเลย ปัญญาตัวตน ปัญญาจากความเห็นของเรา มุมมองของใคร? ใครมีจิตนิสัยอย่างไรก็มองได้แค่นั้นแหละ ปัญญาอย่างนี้มันยังไม่เป็นปัญญาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าหรอก

เพราะอะไร? เพราะสิ่งที่เรำทำมา นี่บุญกุศลเวลาเราสร้างขึ้นมา สร้างขึ้นมาให้มีศรัทธา ความเชื่อ ศรัทธาความเชื่อคือโอกาส คือการเปิดให้เรามีการกระทำ มีการกระทำอันนั้น การกระทำอันนั้นมันจะพิสูจน์เอง พิสูจน์ว่าเราคิดออกมามันประสบความสำเร็จไหม? เหมือนทำโครงการเลย ถ้าเราทำโครงการนั้นประสบความสำเร็จ นี่เราทำให้มันเป็นประโยชน์

นี่ก็เหมือนกัน ถ้าหัวใจมันคิดเป็นธรรมของมันขึ้นมา มันต้องชำระล้างความขอกใจสิ มันต้องชำระล้างอุปาทานความฝงหัวใจสิ มันต้องชำระล้างความทุกข์นะ เห็นไหม ในสโมสร สันนิบาตทุกดวงใจว่าแห่ว แม้แต่ในสโมสรสันนิบาต กำลังสโมสรสันนิบาตกันอยู่มีความครึกครื้นนั่นแหละ ทุกดวงใจว่าแห่ว ไม่มีดวงใจไหนเลยมีหลักเกณฑ์ ไม่มี!

คนเกิดมานี้หัวใจพร่องหมด หัวใจมีกิเลสหมด จะอยู่ขนาดไหนมันก็ทุกข์ แล้วถ้ามันทุกข์ขนาดนั้น แล้วเวลาประพฤติปฏิบัติขึ้นมาแล้วมันถอนอันนี้ได้ไหม? ถ้ามันถอนอันนี้ไม่ได้ แล้วมันเป็นธรรมไหม? นี่ปฏิบัติขนาดไหน เวลาไปประพฤติปฏิบัติ ไปสำนักปฏิบัติ โอ้โฮ มีความร่มเย็นเป็นสุข มีความสดชื่นมาก กลับไปที่บ้านนั่งคอตอีกแล้ว นั่งคอต ทำไมมันถอนออกมาไม่ได้ล่ะ? ถ้ามันถอนมาไม่ได้ นั่นคือปัญหาอะไร? สิ่งนี้มันถอนสรบักอกได้ไหม?

คูสิ ดูธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เห็นไหม มีบุรุษ ๒ คนเดินไปด้วยกัน นี่เพื่อนเขาคนหนึ่งโดนยิงด้วยธนู คนที่โง่งนะจะต้องวิ่งไปหาบอกว่าใครเป็นคนยิง ไม่คันธนูนี้ทำมาจากไหน? นี่ไปหาคนยิงก่อน ไปจัดการจากข้างนอกก่อน แล้วค่อยกลับมาดูเพื่อนเขา เพื่อนเขาตายไปหมดแล้ว บุรุษอีกผู้หนึ่งเขาฉลาด พอเพื่อนเขาโดนยิงด้วยคันศร เขาไม่วิ่งไปหาใครเลย เขาถอนสรจากเพื่อนของเขา เขารักษาบาดแผลที่เพื่อนของเขา เพื่อนของเขาจะหาย

นี่ก็เหมือนกัน อุตตา หิ อุตตโน นาโถ คนเป็นที่พึ่งแห่งตน หัวใจเรามันเจ็บปวด หัวใจเรามันเจ็บซ้ำ สิ่งที่เกิดขึ้นมานี้มันเกิดขึ้นมาในหัวใจของเรา ในเมื่อหัวใจของเรามันเจ็บซ้ำขึ้นมา เราอาศัย เห็นใหม่ อาศัยครูบาอาจารย์เป็นสัปบายะ สัปบายะ ๔ เครื่องอาศัย ครูบาอาจารย์เป็นผู้ชี้แนะอาหารเป็นสัปบายะ หมุกณะ ความเป็นไปของสังคม ของหมู่คณะเรา ถ้ามีโอกาส เปิดโอกาสต่อกัน หลีกเลี้ยงสิ่งที่กระทบกระเทือนกัน หลีกเลี้ยงสิ่งที่เป็นการขัดแย้ง ให้ทุกอย่างสมดุลเพื่อจะให้มีโอกาสได้ประพฤติปฏิบัติ

หมู่คณะเป็นสัปบายะ อาหารเป็นสัปบายะ อาหารเป็นสัปบายะคือฉันแล้วหรือกินแล้ว ภวานาดี ไม่ใช่อาหารเป็นสัปบายะคือรสชาติที่เราชอบ ไม่ใช่ อาหารเป็นสัปบายะคือกินเข้าไป แล้วร่างกายนี้สารอาหารพอกับดำรงชีวิตเท่านั้น อย่าให้เหลือสะสม อย่าให้เหลือมากเกินไป ถ้าเหลือสะสมมากเกินไปมันจะทับธาตุนั้น ร่างกายมันแข็งแรงเกินไป นิ่งก็สัปหงกอีกแล้ว

เวลานิ่งก็สัปหงก เห็นใหม่ เวลานิ่งขึ้นมาก็อยากได้สมาธิ เวลาทำขึ้นมาอยากได้ความสุข จากภายใน ความสุขของใจมันไม่ใช่ความสุขของปาก ไม่ใช่ความสุขของการดำรงชีวิต การดำรงชีวิตอยู่ที่นี่ พระป่าเห็นโทษ เห็นโทษไปหมดเลย เห็นโทษกันไป พอเห็นโทษกันไป นี่การดำรงชีวิตของเรามันก็ต้องมีสติ

นี่สิ่งที่เป็นความสัมพันธ์กันในบริษัท ๔ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ในเมื่อเป็นเจ้าของศาสนามันตรวจเช็คกันด้วยการกระทำ ด้วยข้อวัตรปฏิบัติ เห็นใหม่ ในเมื่อมันมีการต้องดูแลกันไป มันเป็นบริษัทเป็นเจ้าของศาสนาด้วยกัน มันก็เป็นขั้นตอน มีเหตุมีผล นี่พระป่า เวลามาแล้วก็มาด้วยรูปแบบอย่างใด เสร็จแล้วก็ต้องจากกันออกไป อยู่ในขอบเขตใด

ขอบเขตของคฤหัสถ์ ขอบเขตของนักปฏิบัติได้แก่นั้น กับขอบเขตของภิกษุ เห็นใหม่ ภิกษุเป็นทางอันกว้างขวาง ฉันอาหารเสร็จแล้ว ๒๔ ชั่วโมงภวานาขนาดไหนก็ได้ อดอาหาร ๒๔ ชั่วโมง ภวานาได้ทั้งวันทั้งคืนเลย อดอาหาร ๗ วัน ๗ คืน ทุกวินาทีเป็นความเพียรทั้งหมดเลย

แต่คฤหัสถ์เป็นทางคับแคบ คับแคบเพราะพอมาวัดก็ได้ภวานา ตกเย็นขึ้นมาก็ได้นั่งสมาธิตอนเย็น ทุ่มหนึ่ง ๒ ทุ่ม สวดมนต์แล้วก็ได้นั่งสมาธิซักชั่วโมงหนึ่ง เดี่ยวก็ต้องนอนแล้ว พรุ่งนี้เช้าต้องรีบไปทำงานแล้ว เห็นใหม่ ทางคับแคบคือหน้าที่การงานมันถึงเวลาของเราไป ทางคับแคบคือโอกาสของเรามันน้อยกว่าภิกษุไป

ภิกษุ ๒๔ ชั่วโมงนะ นี้อคอาหารไป ไม่ออกมา ๒๔ ชั่วโมงเลย เขาทำได้ทุกวินาที เขาไม่มีเวลาที่เสียไปแม้แต่นาทีเดียว วินาทีเดียวไม่เสียไปเลยถ้าเขามีสตินะ แต่ถ้าทำสักแต่ว่า สติไม่มีนะสักแต่ว่ามันก็เหมือนกับหุ่นยนต์ หุ่นยนต์เขาทำดีกว่ามนุษย์อีก เห็นไหม นี่มันถึงว่าเป็นสัมมา เป็นมิจฉา การกระทำถ้ามันรู้ตัวขึ้นมา พระป่า พระป้าคือการรักษาใจ การรักษาใจมันก็ต้องมีสิ่งที่จะรักษา

ใจอยู่ที่ไหน? นามธรรมอยู่ที่ไหน? เห็นไหม มันก็ต้องมีศีล สมาธิ ปัญญา ศีลคือความปกติของใจ คือรักษามันเข้ามา สมาธิทำให้มันนิ่งให้ได้ แล้วปัญญามันจะเกิดขึ้นมานะ ศีล สมาธิ ปัญญา นี่คือน้ำที่การทำงานของเร แต่เราเป็นคฤหัสถ์ ทาน ศีล ภาวนา ทานคือการชักนำเข้ามา ชักนำเข้ามาให้เกิดกิจกรรมแล้วได้ฟังธรรม

ฟังธรรม ธรรมคืออะไร? ธรรมคือสัจจะความจริง สัจจะ อริยสัจจะ ที่มันเป็นความจริง แต่หัวใจเป็นความปลอม มันถึงไม่รู้จักรักรวม ไม่เห็นธรรม ทั้งๆ ที่ธรรมเกิดขึ้นมาจากใจ อุตตา หิ อุตตโน นาโถ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน มันจะเกิดขึ้นจากใจนี้ เกิดขึ้นจากความรู้สึกของเรา แต่ไม่รู้ แต่ไม่รู้จัก ทำไม่เป็น เห็นไหม ทำไม่เป็นมันถึงต้องฟังธรรมขึ้นมาเพื่อเป็นทฤษฎี เป็นแบบอย่าง เป็นพิมพ์เขียว แล้วพยายามทำอย่างนั้นให้ได้ ถ้าทำอย่างนั้นให้ได้ขึ้นมา นี่สภาวะธรรมจะเกิดขึ้นมา

ทำจากทฤษฎี ทำจากความจำ ทำจากสัญญา กับทำความจริง ของจริงๆ สุขจริงๆ ทุกข์จริงๆ เจ็บปวดจริงๆ หิวจริงๆ อิ่มจริงๆ เสียใจจริงๆ ดีใจจริงๆ มันเป็นอยู่จากภายใน แต่ไม่มีใครคุมสติทันมันได้ เห็นไหม แล้วเราใช้สติเข้ามาดูแลมัน รักษามันขึ้นมาจนมันเป็นสมบัติของเรา ดูสิเวลาพระสารีบุตรเป็นพระอรหันต์ขึ้นมา ไม่เชื่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพราะเหตุนี้ไง เพราะมันเป็นความจริงขึ้นมากับใจของพระสารีบุตร จนเขาไปฟ้ององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เห็นไหม

นี่ความจริง ถ้าเป็นความจริงแล้ว องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็เป็นขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ของพระสารีบุตร ของครูบาอาจารย์ก็เป็นของท่าน แล้วของเราก็เป็นของเรา ของเราเป็นของเรา นะ ทุกข์ก็ของเรา สุขก็ของเรา ความเพียรเป็นของเรา เห็นไหม ถ้ามันมีการฝึกฝนอย่างนี้ นี่ในสังคมมันเป็นเรื่องโลกๆ เป็นเรื่องพึ่งพาอาศัยกัน เป็นการจูนใจกัน

นี่เวลาบอกเรื่องโลก ขณะที่ว่าเขาทุกข์เขายากนะ ประกอบสัมมาอาชีวะ ทำอะไรนี้ยาก ไปหมดเลย แต่เวลาประพฤติปฏิบัติยากกว่านั้นอีก ยากกว่านั้นเพราะอะไร? เพราะเราควบคุมไม่ได้เลย เราหาตลาดไม่ได้ เราควบคุมสิ่งใดไม่ได้ เราสร้างเองหมดนะ ทางตลาด เห็นไหม เขาต้องมีโอกาสของเขา นี่ทางโลกเขามีตลาด ที่ไหนมีการช่วยเหลือกิจการ เขาทำโครงการได้ เขาทำวิจัยได้ แต่หัวใจของเรานี่ใครทำ? ใครเห็น? อยู่ที่ไหน? เราต้องหาหมดนะ

นี่ศีล สมาธิ ปัญญา เกิดขึ้นมาจากเรา นี่ธรรม ใก่อปา ใก่อบ้าน วัดป่า วัดบ้าน พระป่า พระบ้าน แล้วเราเป็นคนปฏิบัติ เราจะปฏิบัติแบบของใคร? เราจะปฏิบัติแบบไหน? เราจะพอใจ เราจะมีความสุข เห็นไหม ปฏิบัติพอเป็นพิธี สร้างรูปแบบกันขึ้นมาแล้วก็เดินตามรูปแบบ มันก็เหมือนเราเข้าไปห้างสรรพสินค้านั่นแหละ ไปตากแอร์กัน เดินออกจากห้างสรรพสินค้าคิดอะไรมา? คิดแต่หนึ่งใจ

หนึ่งเพราะอะไร? เพราะใช้ง่ายไปต้องไปใช้คืนที่เป็นหนึ่งใจ แต่ถ้าเราประพฤติปฏิบัติด้วยความเป็นจริง เห็นไหม มันเกิดขึ้นมาจากเรา ไม่ใช่ระบบ ไม่ใช่พิธีกรรม ไม่ใช่จัดการอะไรขึ้นมา มันจะเป็นขึ้นมาจากความเป็นจริงของเรา นี่เหมือนกับเราสร้างขึ้นมาเอง เหมือนต้นไม้ที่มันงอกขึ้นมาจากดิน มันจะงอกงามขึ้นมา

ใจก็เหมือนกัน หน่อของพุทธะ ความรู้จริงจะงอกขึ้นมาจากใจ งอกขึ้นมาจากใจ แล้วพอถึงที่สุดแล้ว ธรรมนี้พุทธะอยู่ที่ไหน? เจอพระพุทธเจ้าที่ไหน ฆ่าพระพุทธเจ้าก่อน ถึงที่สุดแล้ว ฆ่าพุทธะ ทำลายภพ ทำลายสิ่งที่มันงอกงาม มันไม่มีอะไรงอกเลย มันไม่มีสิ่งใดที่จะตั้งขึ้นมาได้เลย แล้วมันเป็นอย่างไร? ใจเป็นอย่างไร? ธรรมะเป็นอย่างไร? ของจริงเป็นอย่างไร? หาได้นะ

นี่พระป่า พระบ้าน การประพฤติปฏิบัติให้มันจริงจั่งอย่างนี้ นี่มันต้องปลุกเร้าขึ้นมา เพื่อให้เราเห็นคุณค่าของชีวิต ให้เราเห็นคุณค่าของการกระทำ ไม่ใช่สักแต่ว่าทำ วันๆ ไปก็ไม่ได้ อะไรกันเลย มันต้องปลุกเร้า

นี่ใจครูบาอาจารย์มีความสำคัญตรงนี้ใจ สำคัญตรงเวลามันเฉา มันเหงา มันหงอย มันไม่สู้ มันต้องกระตุ้น กระตุ้นขึ้นมาแล้วมันเห็นโทษเห็นภัย ใก่อปามันตื่นตัวของมัน เห็นโทษเห็นภัยของมัน แล้วมันจะรักษาชีวิตของมันได้ เอวัง